

Opłaty w pasie drogowym

Opłaty w pasie drogowym. Jak obliczać opłatę i kary za zajęcie pasa drogowego? Maksymalne stawki, zmiana decyzji, brak ewidencji drogi, granice drogi, awaryjne zajęcia oraz działania w przypadku zajęcia pasa bez zezwolenia

Wideoszkolenie skierowane do osób zajmujących się zajęciem pasa drogowego w urzędach miast, urzędach gmin, urzędach miast i gmin, zarządach dróg oraz starostwach powiatowych

Czy stawki za umieszczenie w pasie drogowym mogą być zmienione do decyzji, która już została wydana?

Urzednicy otrzymają pełen zakres informacji na temat opłat, którym podlega pas drogowy. Wyjaśnimy jak postępować w przypadku ogródków gastronomicznych oraz nasadzania drzew czy wymiany oświetlenia w gminie. Dowiedzą się Państwo także jakie kary grożą za nielegalne zajęcie pasa drogowego i nie tylko. Nasz prelegent - specjalista na stanowisku do spraw zajęcia pasa drogowego i uzgodnień w Elblągu, który posiada wiele lat doświadczenia w administrowaniu pasem drogowym, odpowie na pytania dotyczące, zajęcia pasa drogowego, jak również omówi procedurę w przypadku niezgodności jego granic na mapie.

W programie m.in.:

- Jak obliczyć opłatę za zajęcie pasa drogowego na podwieszenie kabli światłowodowych na istniejących stanowiskach słupowych?
- Jeżeli pełnomocnictwo dotyczy przyłączy do budynku mieszkalnego, to czy potrzebna jest opłata za pełnomocnictwo?
- Jak regulować wysokość stawki za zajęcie 1m² pasa drogowego?
- Jak ustalić granice drogi, gdy nie ma ewidencji drogi lub biegnie niezgodnie ze stanem na mapach?
- Czy oprócz kary za nielegalne zajęcie pasa drogowego w celu prowadzenia robót naliczamy także dodatkowo karę za nielegalne umieszczenie urządzenia?
- Określenie zasad obowiązujących przy wydawaniu decyzji na zajęcie pasa drogowego w związku z organizacją sezonowych ogródków gastronomicznych
- Czy na umieszczenie każdej, nawet małej reklamy, potrzeba jest zgłoszenia tego do wydziału architektury i budownictwa?

Wzory pism, jakie otrzymają uczestnicy:

- Wnioski na zajęcie pasa drogowego na prawach wyłączności (tj. stoiska handlowe tymczasowe, niebędące obiektami budowlanymi, ogródki przed punktami gastronomicznymi, handel okazjonalny, itp.)
- Wniosek o wydanie zezwolenia na zajęcie pasa drogowego drogi publicznej/ wewnętrznej gminnej w celu umieszczenia innego obiektu
- Wniosek o wydanie zezwolenia na zajęcie pasa drogowego drogi publicznej/ wewnętrznej gminnej w celu ustawienia stanowiska handlowego
- Wniosek o wydanie zezwolenia na zajęcie pasa drogowego w celu umieszczenia reklamy
- Wzór decyzji - awaria

- Wzór decyzji – kara
- Zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego
- Notatka służbowa na okoliczność kontroli pasa drogowego

Szczegółowy program szkolenia:

Pytania uczestników szkolenia, na które odpowiedzieliśmy podczas ostatniego terminu:

- Czy starostwo powinno przekazać wszystkie decyzji na umieszczenie w pasie drogowym, jeżeli droga została przekazana gminie na mocy uchwały wojewody?
- Jak obliczyć opłatę, jeżeli stawka za zajęcie pobocza i jezdni jest inna?
- Jak traktować drogę, która w planie zagospodarowania jest zaklasyfikowana jako droga publiczna, natomiast nie ma uchwały uwzględniającej jej jako taką drogę?
- Czy stawki wyliczane dziennie mogą być w sumie większe niż stawka całoroczna? Czy stawka za dni pojedyncze nie mogą przekroczyć stawki całorocznej?
- Kto wydaje zgodę na wejście na teren drogi wewnętrznej, jeżeli Skarb Państwa jest samoistnym posiadaczem, a gmina gospodaruje zasobem?
- Czy dla umieszczenia urządzenia w drodze wewnętrznej może być umowa dzierżawy do 3 lat na podstawie zarządzenia burmistrza w sprawie zasad wydzierżawiania i użyczenia dróg wewnętrznych będących we władaniu gminy na okres do trzech lat, czy powinna zostać ustanowiona od razu służebność?
- Przypadek: przedsiębiorstwo sprzedało sieć telekomunikacyjną operatorowi. Umowa między kontrahentami została podpisana 1.10.2024 r., a pismo dot. uchylecia decyzji zostało złożone przez przedsiębiorstwo 6.11.2024 r. Opłata została uiszczona za cały rok 2024. Operator złożył wniosek o wydanie decyzji od dnia 1.01.2025 r. Od kiedy powinno naliczać się operatorowi opłatę roczną?
- Czy w przypadku zajęcia pasa drogowego, jeżeli jezdni wynosi 0,8 m², a pobocze 2 m², to czy teren jezdni zaokrąglamy do 1,0, gdyż suma wynosi 2,8, mimo że stawka jest za m²?
- Czy w przypadku nowej uchwały wprowadzonej z dniem 15 lutego 2025 r. za umieszczenie urządzenia naliczamy od 14 lutego 2025 r.?
- Czy można odmówić zajęcia pasa drogowego, jeżeli droga objęta jest gwarancją?
- Czy przy zawieraniu umów na zajęcie pasa drogowego drogi wewnętrznej można pobierać opłatę za zajęcie pasa drogowego na podstawie zarządzenia wójta?
- Co w przypadku chwastów rosnących na chodniku i przylegających do ogrodzenia?
- Czy pobierane są opłaty za umieszczenie wiaty śmietnikowej?
- Jak rozpatrywać zajęcie działki drogowej na podstawie garażu blaszanego przenośnego?
- Jak liczyć powierzchnię do umieszczenia rury i kabla na całej długości?
- Jaka jest podstawa prawna przy opracowaniu projektu czasowej organizacji ruchu?
- Ile jest czasu na wydanie decyzji lokalizacyjnej?
- Czy za umieszczenie urządzeń w kanałach technologicznych wykonanych w pasie drogowym powinny być pobierane opłaty?
- Co z odległościami budynków od dróg wewnętrznych? Czy jest to traktowane jak odległość od każdej innej działki budowlanej?
- Jak traktować drogi wewnętrzne, jeżeli nie ma MPZP?
- Jeżeli inwestor występuje o uzgodnienie lokalizacji kabla elektroenergetycznego w swojej działce, to czy wydajemy uzgodnienie lokalizacji?
- Co w przypadku ustawiania, tzw. witaczy z nazwą miejscowości na działkach nienależących do

gminy? Czy powinno się składać wniosek o zajęcie pasa drogowego do powiatu?

- Czy w decyzji jest obowiązek umieścić zapis, że działka znajduje się w pasie ochronnym nadbrzeża lub w pasie technicznym?
- Przypadek: przedsiębiorstwo złożyło w listopadzie wniosek na przedłużenie umieszczenia urządzenia w pasach drogowych, które kończą się w połowie 2025 r. Czy można przedłużyć decyzję już teraz?

1. Zasady naliczania i regulacje dotyczące opłat za zajęcie pasa drogowego oraz umieszczenie urządzeń

- Jak liczyć opłatę za zajęcie pasa drogowego w celu wykonania robót?
- Jak liczyć opłatę za zajęcie pasa drogowego w przypadku, gdy jezdnia: 0,3 m², pobocze: 0,8 m², pas zieleni: 0,5 m²?
- Czy są maksymalne stawki, które gmina może pobierać za zajęcie pasa drogowego i umieszczenie urządzenia?
- Jeżeli opłata za zajęcie pobocza a jezdnia różni się i wnioskodawca wpisze we wniosku 0,5 m² zajęcia pobocza i 0,5 m² jezdni, to czy obydwie liczby zaokrąglamy do 1 m²?
- Czy opłata skarbowa powinna być do każdego wniosku?
- Co w przypadku opłaty za zjazd, gdy budynek jest mieszkaniowy z usługami w parterze?
- Czy w przypadku opłaty za zajęcie pasa drogowego w celu prowadzenia robót związanych z budową telekomunikacyjnych przyłączy światłowodowych pobiera się opłatę w kwocie 0,20 zł za każdy dzień?
- Jak postąpić z decyzjami opłat rocznych na umieszczenie urządzeń w przypadku zmiany zarządcy drogi? Czy nowy zarządca przejmuje opłaty w wysokości podanej w decyzjach wydanych przez poprzedniego zarządcę?
- Jeżeli na odcinku przekazanej drogi, która wcześniej była wojewódzka umieszczona była sieć, a obecnie ten odcinek został podzielony pomiędzy dwóch zarządców (drogi gminnej i powiatowej), to co z opłatą za umieszczenie sieci?
- Jeżeli gmina wykonuje sieć wodociągową w pasie drogi wewnętrznej, to czy naliczamy opłaty sama na siebie?
- Czy stawki za umieszczenie w pasie drogowym mogą być zmienione do decyzji, która już została wydana?
- Od kiedy należy naliczać opłatę za zajęcie pasa drogowego w przypadku wielodniowego zajęcia?
- Jakie są maksymalne stawki za zajęcie i umieszczenie urządzenia w pasie drogowym?
- Jak obliczyć opłatę za zajęcie pasa drogowego na podwieszenie kabli światłowodowych na istniejących stanowiskach słupowych?
- Czy za wydanie decyzji na zjazd pod działalność usługową obowiązuje nadal opłata?
- Jeżeli roboty kończą się 13 dnia miesiąca, to od którego dnia - 13 czy 14 nalicza się opłaty za umieszczenie urządzenia?
- Czy opłatę za umieszczenie przyłącza wodociągowego w pasie drogowym ponosi właściciel nieruchomości, do której wykonywane jest przyłącze?
- Jak wyliczać opłatę za umieszczenie?
- Czy ustawa przewiduje zwolnienie z opłat inwestora, który jest gminą i właścicielem urządzenia obcego?
- Czy w działce przewidzianej pod drogę gminną można pobierać opłaty za zajęcie pasa drogowego i umieszczenie urządzenia, pomimo że fizycznie tej drogi jeszcze nie ma?
- Jak liczyć opłaty za zajęcie pasa drogowego, gdy we wniosku wpisane jest zajęcie pasa wg

harmonogramu z rozbiem na dni?

- Jeżeli wydajemy decyzję na umieszczenie bezterminowo, a zmieniają się stawki opłat po jakimś czasie, to czy zapisy dot. wysokości opłat w decyzji również się zmieniają?
- Czy od gminnych zakładów gospodarki komunalnej pobieramy opłaty za umieszczenie sieci wodnych i kanalizacyjnych?
- Jeżeli spółka komunalna występuje do gminy o zajęcie pasa drogowego i umieszczenie urządzenia, to czy ponosi opłatę za pełnomocnictwo?
- Co z opłatami po przejściu sieci przez przedsiębiorstwo?
- Czy opłatę za zajęcie pasa drogowego pobiera się niezależnie od użytku gruntowego? Droga publiczna, prawa właścicielskie do działek w drodze pełni gmina.
- Czy można zmieniać stawki za umieszczenie w trakcie trwania umowy?
- Czy po zmianie Ustawy o drogach publicznych należało zmienić uchwałę o naliczeniu opłat z uwagi na zmianę nazewnictwa?
- Roboty na zajęcie pasa drogowego zostały wykonane wcześniej, inwestor zgłosił zakończenie robót. Czy opłatę zmniejszamy tylko na wniosek inwestora?
- Stawki za zajęcie pasa drogowego zróżnicowane są w zależności od elementu drogi. Zajęcie jezdni jest poniżej 1 m² i chodnika poniżej 1 m². Czy za łączną opłatę przyjmuje się sumę stawki za cały metr dla jezdni, jak i chodnika?
- Zezwolenie wydane wnioskodawcy na umieszczenie infrastruktury w pasie drogowym wygasło z końcem sierpnia. Złożono nowy wniosek na umieszczenie od września na czas nieokreślony. Od jakiego dnia naliczyć opłatę proporcjonalną?
- Czy opłaty za korzystanie z kanału technologicznego są ustalane przez powiat?
- Czy w przypadku zawarcia umowy użyczenia z gminną spółką wodną, która buduje wodociąg lub kanalizację nie ma opłaty za zajęcie pasa drogowego?
- Deweloper wybudował osiedle wraz z mediami. Sprzedał nieruchomości, ale w akcie notarialnym nie zawarł informacji o opłatach za umieszczenie urządzeń w pasie drogowym. Deweloper zwrócił się do gminy o przeniesienie opłat na nowego właściciela. Co w takiej sytuacji?
- Kto ponosi koszty za geodetę za dokonanie dokładnego obmiaru zajęcia, jeżeli granice pasa nie są uregulowane?
- Droga wewnętrzna przebiega przez działkę o użytku "Tp". Czy na tym odcinku naliczamy opłaty za zajęcie pasa drogowego drogi wewnętrznej?
- Czy wszystkie sieci w drodze po upublicznieniu powinniśmy zinwentaryzować i naliczyć opłaty wg przepisów Ustawy o drogach publicznych?
- Mamy 65 dni na wydanie decyzji. Co w przypadku, gdy wniosek został złożony 30.10, a we wniosku o umieszczenie urządzenia w pasie lub zajęcie pasa drogowego inwestor podaje termin zajęcia 02.11? Czy opłaty liczymy od 02.11, czy od daty wydania decyzji?
- Stawki za zajęcie pasa drogowego w drogach wewnętrznych dla sieci telekomunikacyjnych – czy obowiązują maksymalne stawki 0,20 zł/m² brutto, tak jak w przypadku dróg publicznych?
- Czy w przypadku naliczenia opłat za umieszczenie infrastruktury teletechnicznej wg stawek sprzed okresu, w którym ustawa narzuciła maksymalne stawki, zarządca drogi powinien na nowo obliczyć opłaty za umieszczenie w pasie tych urządzeń?
- Co w przypadku, gdy nowy właściciel sieci telekomunikacyjnej zwrócił się z wnioskiem o obniżenie opłat za umieszczenie urządzeń telekomunikacyjnych w pasie drogowym w trybie przepisu art. 155 k.p.a. poprzez ustalenie opłaty dla aktualnie obowiązujących przepisów, jeżeli jego zamiarem nie jest skorzystanie z uprawnienia wskazanego w przepisie art. 40e ust. 1 Ustawy o drogach publicznych?
- Jaka jest podstawa prawna nienaliczania opłat za umieszczenie urządzeń za wodociąg, jeżeli gmina

jest właścicielem wodociągu?

- Opłaty za dzień liczymy jako stawka/365 dni. Co z rokiem przestępnym? Czy zmienia się stawka?
- Jeżeli wyliczamy powierzchnię rzutu poziomego rurociągu, to czy dodatkowo nalicza się opłatę za zajęcie pasa drogowego, podczas gdy jest wykonywany przewiert lub przepych z lokalizacją komory poza pasem drogowym?
- Opłata za umieszczenie urządzeń przy zajęciu pasa drogowego etapowo wg harmonogramu 1 dzień dla każdego etapu. Czy liczymy od ostatniego dnia umieszczenia, czy od każdego dnia prowadzenia robót?
- Umieszczenie urządzenia dla osoby prywatnej na przyłączy na 20 lat. Czy opłatę liczymy na rok i pobieramy z góry do 15 stycznia za każdy rok?
- Czy z dróg dojazdowych i wewnętrznych pobierane są opłaty za zajęcie i umieszczenie w pasie drogi urządzeń obcych?
- Jak naliczać opłatę za umieszczenie urządzenia do 1 m², jeśli stawki za umieszczenie są różne dla poszczególnej lokalizacji?
- Kto nalicza opłaty w przypadku, gdy właścicielem drogi jest gmina, a jest to droga powiatowa?
- Czy naliczamy opłatę za dwumetrowy postument, na którym posadowiona jest reklama?
- Czy pobieramy opłatę za umieszczenie, jeżeli ustanawiamy służebność przesyłu?
- Czy naliczanie opłaty za balkon jest zasadne, jeżeli dokumentacja nie zawiera ustaleń z zarządcą drogi?
- Czy za wykonanie drenażu naliczamy opłatę?
- Co w przypadku, gdy złożono wniosek o zajęcie pasa drogowego na rozbiórkę starego kabla SN i budowę nową trasą kabla SN? Jak w tym przypadku obliczyć opłatę za umieszczenie urządzenia w pasie drogowym?
- Jak liczyć wskaźnik zajętości podczas wyliczania opłat za kanał technologiczny?
- Jak w praktyce wyliczać stawki za zajęcie pasa?
- Jak rozdzielić wyliczenie w procentach, w przypadku zajęcia tylko jezdni lub tylko pobocza, jeśli suma jezdni i pobocza w jednej decyzji jest poniżej 1 metra?
- Czy w przypadku braku KW i tytułu prawnego dla działki pod drogę publiczną nie pobieramy opłat?
- Czy przed wydaniem decyzji lokalizacyjnej na przyłączy, musi być dołączony protokół ze ZRID-u?

2. Procedury, wyjątki i szczególne przypadki związane z opłatami za zajęcie pasa drogowego oraz umieszczenie urządzeń

- Czy opłata roczna za umieszczenie przyłączy wod.-kan. spoczywa na właścicielu posesji bezterminowo? Czy można ją przenieść na spółkę?
- Czy można zmieniać warunki odtworzenia?
- Czy zmiany warunków odtworzenia i usunięcia dają prawo do uzyskania odszkodowania?
- Czy przy zajęciu pasa drogowego na prawach wyłączności pod miejsce parkingowe można wykluczyć opłaty za soboty i niedziele? Czy należy zastosować odpowiedni zapis na tabliczce informacyjnej?
- Jeżeli mamy ciąg pełnomocnictw substytucyjnych, z których wynika umocowanie osoby składającej wniosek, to czy wymagamy 4 opłat?
- Czy w przypadku wniosków jednej ze spółek gestora sieci energetycznej za każdym razem wymagane jest pełnomocnictwo i opłata?
- Jeżeli pełnomocnictwo dotyczy przyłączy do budynku mieszkalnego, to czy potrzebna jest opłata za pełnomocnictwo?
- Jeżeli wykonując prace na rzecz gminy wykonawca zajmuje przy tym pas, to czy może być zwolniony z opłat?

- Pełnomocnik, który złożył wniosek na lokalizację przyłącza elektroenergetycznego i dokonał opłaty w wysokości 17 zł, przy składaniu wniosku o umieszczenie przyłącza, robi powtórna opłatę za pełnomocnictwo?
- Jeżeli pełnomocnik składa wniosek o lokalizację i później wniosek o zajęcie pasa drogowego, to czy musi opłacić dwie opłaty skarbowe? Czy na potwierdzeniu opłaty musi widnieć imię i nazwisko pełnomocnika? Czy musi być to oryginał wniosku wraz z upoważnieniem elektronicznym? Czy możemy przyjąć taki dokument?
- Zezwolenie wydane wnioskodawcy na umieszczenie infrastruktury w pasie drogowym wygasło z końcem sierpnia. Złożono nowy wniosek na umieszczenie od września na czas nieokreślony. Od jakiego dnia naliczyć opłatę proporcjonalną?
- Roboty na zajęcie pasa drogowego zostały wykonane wcześniej, inwestor zgłosił zakończenie robót. Czy opłatę zmniejszamy tylko na wniosek inwestora?

3. Pas drogowy - czym faktycznie jest?

- Jak rozumieć definicję pasa drogowego? Czym faktycznie jest pas drogowy i dokąd sięga?
- Jak poprawnie wskazać, gdzie dokładnie znajduje się pas drogowy? Gdzie znajdują się jego linie graniczne?
- Jak radzić sobie z problemem regulacji granic pasa drogowego?
- Jak ustalić granice pasa drogowego w przypadku, gdy droga jest nieutwardzona oraz gdy brak jest jakichkolwiek urządzeń?
- Co, jeśli nie ma w terenie wyznaczonego pasa drogowego - brak ograniczników?
- Jak określać podmiot odpowiedzialny za zajęcie pasa drogowego?
- Stawki za zajęcie pasa drogowego
- Co w przypadku, gdy inwestor złożył wniosek na zajęcie pasa na 20 dni, a ukończył w ciągu 16 dni i chce zwrotu kosztów za 4 dni?
- Jaka jest opłata za zajęcie pasa drogowego poniżej 1 m²?
- Jak regulować wysokość stawki za zajęcie 1m² pasa drogowego? • Czy powierzchnię do zajęcia pasa drogowego też zaokrąglamy do 1 m²?
- Jak powinna wyglądać uchwała w sprawie zajęcia pasa drogowego?
- Czy w momencie, gdy kończy się czas na zajęcie pasa drogowego, a wnioskodawca potrzebuje jeszcze dodatkowo dwa dni, to musi złożyć nowy wniosek z załączoną do niego mapą? Czy musimy załączać cały komplet dokumentów i wniosek podpinać pod daną sprawę?
- Od kiedy należy liczyć umieszczenie za zajęcie pasa w przypadku robót wg harmonogramu?
- Czy protokół przekazania pasa drogowego w celu prowadzenia robót musi być podpisany przez wnioskodawcę? Czy protokół może podpisać pracownik?
- Czy można odmówić zajęcia pasa drogowego?
- Co w sytuacji, gdy strona wnioskuje, że chce zająć pas drogowy do danego terminu? Czy musimy wpisać tę datę?
- • Roboty są przeprowadzane etapami. Inwestor wstępnie odtworzył nawierzchnię, ale jeszcze nie skończył wszystkich etapów. Data zajęcia była do 12.03.2021r., a finalny odbiór odbył się 20.07.2022r. W jaki sposób odebrać to w protokole?
- Pas drogowy jest jeszcze na gwarancji. Urząd wymaga od inwestora zgody na wejście w pas drogowy udzielonej na piśmie przez gwaranta. Co, jeżeli gwarant nie udzieli zgody?
- Pod jakie czynności nie wydaje się decyzji o zajęcie pasa drogowego? Pod jakie czynności można odmówić wydania decyzji?
- Czy zajętość pasa kończy się wraz z pełnym odtworzeniem nawierzchni?

- Jeżeli pas drogowy został odebrany, ale po jakimś czasie grunt opadł i teren znowu jest do poprawy, to czy wykonawca musi złożyć wniosek na zajęcie pasa?
- Inwestycja w drodze publicznej prowadzona przez podmiot prywatny dla gminy. Nie ma mowy o własności prywatnej. Inwestycja trwa 6 miesięcy. Czy zajęcie pasa ma mieć miejsce? Na jak długo?
- Sytuacja zajęcia pasa drogowego niezgodnie z decyzją. Zajęcie obszaru większego niż podano w decyzji
- Jak wyliczyć wielkość zajęcia pasa drogowego?
- Czy minimalna szerokość zajęcia pasa to 1 metr?
- Umowy użyczenia i wydawanie decyzji w przypadku dróg wewnętrznych
- Zajęcia pasa drogowego na prawach wyłączności
- Omówienie organizacji ruchu tymczasowej i stałej
- Decyzje na zajęcie pasa drogowego a zmiany w k.p.a.
- Prowadzenie robót w pasie drogowym i odbiór
- Na jakiej podstawie możemy nie odebrać pasa drogowego?
- Czy wymagane jest dostarczenie inwentaryzacji geodezyjnej na etapie odbioru pasa drogowego?
- Stosowanie k.p.a.
- Roboty drogowe i proces inwestycyjny
- Na czym polega i czym skutkuje zrzeczenie się odwołania?
- Czy w przypadku dróg publicznych można stosować milczące załatwienie sprawy i postępowanie uproszczone?
- Co to znaczy „milcząca zgoda”?
- Czy działka oznaczona jako "Tp", granicząca z działką drogową, jest już pasem drogowym?
- Jaka jest różnica między: "terenem zabudowy", a "obszarem zabudowanym"
- Co w przypadku, gdy pas został przywrócony, a nikt nie zgłasza się do odebrania protokołów?
- Czy można spisać protokół podpisany tylko przez gminę?
- Czy nadanie przez organ warunków zajęcia pasa drogowego w decyzji nie kłóci się ze zgodnością z żądaniem strony (przepis art. 130 par 4)?
- W jaki sposób udowodnić, że odtworzenie było danego dnia, jeżeli protokół możemy spisać później?
- Pod jakim symbolem JRWA prowadzić sprawy związane z zajęciem pasa drogowego?
- Jak postępować z wnioskami, które nie wpływają 30 dni przed, tylko nagminnie kilka dni przed zajęciem pasa?

4. Co zrobić w przypadku niezgodności granic pasa drogowego na mapie?

- Jak ustalić granice drogi, gdy nie ma ewidencji drogi lub biegnie niezgodnie ze stanem na mapach?
- Czy na mapie geodezyjnej wystarczą granice pasa drogowego, czy geodeta uprawniony powinien nanieść obszar zajęcia terenu?
- Czy stosujemy art.16 o drogach publicznych i zobowiązujemy inwestorów osiedli domków na podpisanie umowy i wybudowanie drogi należącej do gminy?
- Co w przypadku, gdy droga nie przebiega zgodnie z granicami na mapie? Co w przypadku, gdy rolnik uprawia grunt, który na mapach oznaczony jest działką gminną o oznaczeniu dr? Czy może domagać się wznowienia granic lub złożyć sprzeciw? Co, jeśli jeden z właścicieli nie chce wyrazić zgody?
- Czy wydruk z Geoportalu może być traktowany jako załącznik mapowy?

5. Jak przebiega odbiór pasa drogowego?

- Czy wystarczy dokumentacja fotograficzna przesłana przez inwestora? Co z protokołem odbioru pasa i podpisem inwestora?

- Czy inwestor nie musi posiadać dokumentu odbioru?

6. Jak postępować w przypadku awaryjnego zajęcia pasa drogowego?

- Co kwalifikuje się pod awaryjne zajęcie pasa drogowego?
- Jak postępować w przypadku awarii w pasie drogowym: wodociągi, gaz, itp.?
- Jak postępować w przypadku awaryjnego zajęcia pasa drogowego, w celu naprawy kanalizacji deszczowej, która służy drodze? Co, jeśli suma zajęcia jezdni i pobocza jest poniżej 1m?
- Zgłoszenie awaryjnego zajęcia pasa drogowego
- Zajęcie pasa drogowego w związku z usuwaniem awarii sieci gazowej; w związku z usuwaniem awarii sieci wodociągowej; awarii studni telekomunikacyjnej; w związku z naprawą uszkodzonego kabla światłowodowego; w związku z wymianą słupa oświetlenia ulicznego; w związku z naprawą uszkodzonych studni; z naprawą zatoki autobusowej, itp.
- Sprzątanie pasów drogowych, usuwanie odpadów komunalnych i likwidacja dzikich wysypisk w obrębie pasa drogowego; śmieci i odpadków porzuconych przez użytkowników dróg, pochodzących z gospodarstw domowych, w postaci różnego rodzaju opakowań: szklanych, plastikowych i papierowych oraz wszelkich innych zanieczyszczeń występujących w małych ilościach wzdłuż całej drogi
- Zajęcie pasa drogowego w celu umieszczania w pasie drogowym obiektów budowlanych niezwiązanych z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego
- Czy w przypadku awarii w pasie drogowym podajemy jako podstawę prawną przepis art. 40 pkt 14?
- Co w przypadku awarii na drodze wewnętrznej?

7. Co kwalifikuje się do nielegalnego zajęcia pasa drogowego?

- Działanie w przypadku zajęcia pasa drogowego bez zezwolenia
- Procedura samowolnego zajęcia pasa drogowego i kara - jak to wygląda, jak działać krok po kroku?
 - Blokowanie przejścia pieszym w pasie drogowym bez zezwolenia - kontrole i kary
- Meble typu fotele i tapczany wystawiane w pasie drogowym - nielegalne zawłaszczanie pasa drogowego
- Przypadki "zajmowania" miejsc parkingowych poprzez stawianie pachołków, wiaderek itp.
- Nielegalne zajmowanie pasa drogowego autami reklamowymi, np. „maluchami” lub autami zdezelowanymi, lub przez samochodowe przyczepy z zamontowanymi na nich billboardami
- Co w sytuacji, jeśli ktoś urządzi sobie parking w pasie drogowym?
- Sytuacje, jeśli ktoś wybuduje ogrodzenie w obrębie pasa drogowego
- Jak udowodnić nielegalne zajęcie pasa drogowego? Czy codziennie należy sporządzać protokoły kontroli?
- Czy sporządzamy protokół z powrotnego przekazania nielegalnie zajętego pasa drogowego po jego odtworzeniu?
- Co, jeżeli wiemy, że urządzenie zostało umieszczone bez złożonego wniosku na zajęcie pasa, ale nie mamy żadnych dokumentów?
- Inwestor złożył wniosek na zajęcie pasa i umieszczenie urządzeń 3 dni przed wejściem w teren. Czy wydając decyzję w terminie 30 dni należy uznać, że wykonawca wszedł w teren bezprawnie, przed uzyskaniem zgody zarządcy?

8. Jak wygląda nałożenie kar na inwestorów i pociągnięcie ich do odpowiedzialności?

- Czym jest ponaglenie i jakie ma skutki?
- Co to jest mediacja i kiedy można ją przeprowadzić?

- Obecnie prowadzimy postępowanie w prawie wymierzenia kary za zajęcie pasa drogowego bez zezwolenia. W jaki sposób wyegzekwować od inwestora naprawę drogi, której nawierzchnia została uszkodzona?
- Czy najpierw wszczynamy postępowanie o naliczeniu kary, a potem odstępujemy od kary?
- Komu zgłosić nielegalne zajęcie pasa drogowego?
- Czy postępowanie wszczynamy miesiąc po zgromadzeniu materiału? Czy należy wszcząć postępowanie niezwłocznie po zrobieniu notatki?
- Czy po zmianach przepisów można żądać oryginałów dokumentów do akt sprawy?
- Jak prawidłowo naliczyć karę za zajęcie pasa drogowego i czy można od niej odstąpić?
- Jak wylicza się stawki kar?
- Jak prawidłowo obliczać kary za zajęcie pasa drogowego?
- Jak poprawnie skonstruować decyzję o wymierzeniu kary za nielegalne zajęcie pasa drogowego?
- Jak rzetelnie i solidnie przeprowadzać postępowanie dowodowe, by poprawnie naliczać opłaty za zajęcie pasa drogowego?
- Jak postępować w przypadku odwołań i wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy?
- Jak poprawnie sporządzać uzasadnienia przy decyzjach administracyjnych?
- Jakie dokumenty są potrzebne do uzyskania decyzji na zajęcie pasa drogowego?
- Przypadki odmowy płacenia kary. Odpowiednie decyzje administracyjne, orzecznictwo i procedura
- Jak pisać decyzje zgodnie z k.p.a., aby kolegium jej nie uchylało, a kara została poniesiona? Co zrobić, aby kary zostały zastosowane?
- Kto ponosi odpowiedzialność, jeżeli dzisiaj osoba złożyła wniosek o zajęcie pasa drogowego od jutra?
- Jaka jest podstawa prawna do ukarania strony przez straż miejską?
- Jak wygląda procedura nałożenia kary w przypadku, gdy stoisko ze zniczami wystawiono bez zgody zarządcy drogi?
- Jeżeli stwierdzono nielegalne umieszczenie urządzenia w pasie drogowym, to rozpoczynamy procedurę z wymierzeniem kary. Co z robotami w pasie drogowym? Czy można nałożyć karę za brak decyzji na wykonywanie robót?
- W jakim przypadku można odstąpić od naliczania kar za zajęcie pasa drogowego bez zezwolenia (ogrodzenie wraz z terenem zielonym w pasie drogowym)?
- Czy kara jest naliczana również w przypadku dróg wewnętrznych?
- Czy oprócz kary za nielegalne zajęcie pasa drogowego w celu prowadzenia robót naliczamy także dodatkowo karę za nielegalne umieszczenie urządzenia?
- Jeśli wykonawca nie wykona warstwy asfaltowej i trwa to 2 miesiące, to czy mamy możliwość ukarania?
- Roboty były realizowane na działce, która nie była drogą na podstawie przekazania terenu budowy. Działka w zagospodarowaniu przestrzennym jako kdd. Zakończenie robót nastąpiło w 2022r. na podstawie protokołu obioru. Firma chce złożyć wniosek teraz. Czy należy naliczyć karę?
- Jeżeli roboty były zakończone 15 kwietnia, natomiast wniosek o umieszczenie został złożony 15 maja, to czy powinniśmy nałożyć karę?
- Za jaki okres mamy naliczyć karę w przypadku legalizacji?
- Jakie przepisy prawne wskazują na odpowiedzialność karną inwestora lub kierownika budowy w przypadku niewłaściwego oznakowania (niezgodnego z projektem organizacji ruchu)?
- Decyzja dwukrotnie awizowana, opłata karna zaksięgowana do wpłaty. Pełnomocnik firmy chce decyzję do odbioru. Co w takim przypadku
- W jakim terminie należy wydać decyzję karną po drugim zawiadomieniu
- Czy jeśli decyzja wygaśa, a właściciel nie złożył wniosku na przedłużenie, to naliczamy karę za

każdy dzień bez decyzji?

- Czy musimy pojechać na miejsce, wszcząć postępowanie i naliczyć karę, jeżeli podmiot składa niekompletny wniosek, jeżeli wnioskodawca wchodzi bez decyzji w pas drogowy?
- Czy w decyzji karnej w uzasadnieniu można wpisać, że wniosek jest bezzasadny, z powodu zajęcia bez zezwolenia, zamiast wzywać do uzupełnienia, które w danym momencie jest bezzasadnie? • Czy powinny być naliczone kary za umieszczenie urządzeń obcych w przypadku, gdy nie ma od 2 lat nowej decyzji, a poprzednie decyzje wygasły?
- Czy w momencie postawienia ogrodzenia w pasie drogowym liczy się karę za zajęcie pasa? Czy poza wydaniem decyzji o przywrócenia pasa do stanu poprzedniego są inne procedury odzyskania drogi? Mamy sytuację, w której chcemy budować ulice i mamy bardzo mało czasu na usunięcie ogrodzenia. Wiemy, że sami usunąć nie możemy

9. Jak wyglądają narady koordynacyjne?

- Kto organizuje lub zwołuje narady koordynacyjne
- Czy do wniosku na zajęcie pasa, można wymagać protokołu z narady koordynacyjnej każdego urządzenia obcego, w tym linii telekomunikacyjnych napowietrznych?
- Czy telekomunikacyjne linie napowietrzne, zawieszane na słupach energetycznych powinny być składane na naradę koordynacyjną?
- Co w sytuacji, gdy zostaliśmy poproszeni na udział w naradzie koordynacyjnej, a nie wydaliśmy decyzji na lokalizację urządzenia? Jaka jest podstawa prawna, która pozwala nam zaopiniować negatywnie?

10. Zasady umieszczania reklam w pasie drogowym

- Kodeks reklamowy a opłata za zajęcie pasa drogowego - od kiedy, w jaki sposób, na jakiej podstawie i w jakiej wysokości naliczać opłaty?
- Czy potrzebna jest też decyzja lokalizacyjna reklamy?
- Czy reklamę powinno się liczyć za 1m², ale różnicować na zajęcie pasa?
- Czy możemy nie wydać zgody na umieszczenie w pasie drogowym na kiosku trzech reklam podświetlanych, o pow. 2 m² każda?
- Jak policzyć powierzchnię reklamy na oklejonym aucie, zaparkowanym na parkingu na dłuższy czas?
- Czy powierzchnie reklamy powinny być naliczane, jeżeli wszystkie płyty w granicy działki mają na sobie reklamy?
- Dlaczego powierzchnie reklam mamy zaokrąglić do pełnego metra?
- Przyjmujemy powierzchnie kasetonu czy samej reklamy?
- Jak policzyć kaseton?
- Co, jeżeli przyczepka z reklamą zajmuje miejsce parkingowe przy drodze wewnętrznej? W jakich przypadkach nie pobiera się opłaty za umieszczenie reklamy?
- Jeżeli po obliczeniu powierzchni zajmowanej przez urządzenie lub reklamę wychodzą niepełne metry kwadratowe, to czy powinniśmy je zaokrąglić do liczb całkowitych?
- Czy przy tworzeniu uchwały rady gminy można rozdzielić reklamy na billboardy i szyldy?
- Czy dla starych szyldów z lat 90 należy przeprowadzić inwentaryzację i naliczać opłaty jako reklamy? Są one umieszczone w pasach drogowych, na budynkach leżących w granicy pasa drogowego
- Czy zarządca może zabrać reklamy (banery i tabliczki na znakach), które zostały umieszczone bez zezwolenia?
- Na rusztowanie i reklamy wydajemy tylko zajęcie pasa drogowego?
- Czy umieszczenie reklamy na słupach PGE wymaga zgody od PGE?

- Czy na umieszczenie każdej, nawet małej reklamy, potrzeba jest zgłoszenia tego do wydziału architektury i budownictwa?
- Kto jest odpowiedzialny za przyczepę z reklamą? Firma, która się reklamuje, czy właściciel przyczep?
- Co, jeżeli baner zasłania skrzyżowanie i stwarza zagrożenie dla uczestników ruchu?
- Czy można umieścić reklamę na barierach drogowych?
- Czy przepis art. 130 o wykonalności odnosi się również do reklam w pasie drogowym, czy tylko do robót?
- Co w przypadku, gdy reklama zostanie usunięta w trakcie trwania postępowania? Jakim pismem zakończyć postępowanie?
- Co, jeżeli reklama zawieszona jest przed skrzyżowaniem i utrudnia widoczność na drodze?

11. Jakie są obowiązki gminy - czy ma prawo usunąć z drogi kontener?

- Co, jeżeli właścicielem drogi jest parafia, a zarząd sprawuje gmina? Czy powinniśmy wystąpić o zgodę do parafii? • Kto w gminie ściąga opłatę za pełnomocnictwo?
- Czy za umieszczenie urządzenia gmina sama sobie wystawia decyzję i opłaca ją?
- Zajęcie pasa drogowego przez schody i podjazdy dla niepełnosprawnych
- Czy drobne prace w pasie drogowym, np. ustawienie kontenera, wymagają uzyskania zezwolenia na zajęcie pasa drogowego?
- Śmietniki w strefie objętej opłatami za zajęcie pasa drogowego: czy można obniżyć tę opłatę?
- Jak wygląda ustalenie, kto zajął pas w przypadku kontenera pod blokiem wielorodzinnym? Na kontenerze brak danych firmy
- Zajęcie pasa drogowego przez zarządców budynków pod pojemniki na odpady
- Czy można usunąć kontener na gruz, jeżeli nie wiadomo do kogo należy, a pośrednio zagraża bezpieczeństwu ruchu?
- Czy w przypadku złożenia wniosku na postawienie kontenera, który dotrze fizycznie już po wskazanym we wniosku terminie, można wydać decyzję aprobującą?
- W gminie ma być autobus elektryczny. Jak zorganizować jego komunikację? Czy do wyznaczenia przystanków jest potrzebna organizacja ruchu, czy tylko jakieś uzgodnienie z organem zarządzającym ruchem?
- Czy konieczne jest zezwolenie za zajęcie pasa i wykonanie organizacji ruchu na montaż wiat przystankowych przez gminę na istniejących peronach, przy drodze powiatowej?
- Co z parkingami pod firmami, które same tworzą sobie miejsca?
- Co zrobić w przypadku, gdy podmiot chce na swój koszt wykonać parking przed sklepem, który jest w pasie drogowym
- Czy są odrębne stawki za stacje ładowania pojazdów?
- Czy w przypadku dzierżawy pasa drogowego na podstawie przepisu art. 22 na ładowarkę dla samochodów elektrycznych wymagana jest zgoda rady miasta?
- Czy na nasadzenie drzew i kwiatów, które mieszkańcy chcą wykonać sami, również potrzebna jest decyzja na zajęcie pasa drogowego?
- Czy wymiana opraw oświetlenia drogowego wymaga zezwolenia na zajęcie pasa i wprowadzenia czasowej organizacji ruchu?
- Co w przypadku, gdy oświetlenie wymieni gmina, a zarządcą drogi jest GDDKiA?
- Czy umieszczenie w pasie kamieni / pojemników na śmieci / nasadzeń / skrzynek na listy możemy traktować jak zajęcie? Czy posadzone przez osobę prywatną rośliny w pasie drogowym należą do właściciela drogi i są częścią składową drogi i zarządca może je usunąć?
- Czy na budowę oświetlenia drogowego można wymagać umowy użyczenia gruntu na czas

prowadzenia robót?

- Jak traktować napowietrzną linię energetyczną wraz z lampami ulicznymi na słupach? Czy naliczać opłaty za całość czy tylko za przewody, a słupy traktować jako infrastrukturę drogową?
- Co w przypadku ogrodzenia zlokalizowanego w wydzielonym w pasie drogowym w MPZP, który wchodzi w obszar działki granicznej?
- Czy powinniśmy poinformować wykonawcę drogi o wykluczeniu odcinka, na którym są roboty?
- Jak prowadzić egzekucję, jeżeli wykonawca nie usunie usterek?
- Co, jeżeli ewentualna utrata gwarancji nastąpi na odcinku, gdzie prowadzone jest przyłącze?
- Właściciel firmy wywożącej nieczystości żąda od zarządcy dróg gminnych specjalnego zezwolenia, że może poruszać się po naszych drogach, nawet w miejscach, gdzie są ograniczenia tonażu. Czy mamy podstawę wydać jakieś zezwolenie?
- Jeżeli rada gminy podejmuje uchwałę na czas nieokreślony, to czy musimy wypowiedzieć umowy zawarte wcześniej na czas określony na udostępnienie terenu?
- Czy uzgadnia się lokalizację ogrodzenia w rejonie drogi publicznej?
- W jakich przypadkach gmina nie jest zarządcą drogi?
- Co z furtkami do nieruchomości w przypadku, gdy są bezpośrednio przy zjeździe lub oddzielnie, a nie występuje chodnik tylko rów?
- Co w sytuacji, gdy spada tynk ze szczytu budynku na chodnik i pas drogowy?
- Czy warunki lokalizacji ogrodzenia działki prywatnej z drogą wewnętrzną wydaje się zwykłym pismem?
- Jak powinno się stawiać ogrodzenie w stosunku do drogi publicznej?
- Co z balkonami w pasie drogowym? Czy takie balkony mamy traktować jako wbudowane? Czy mam prawo weryfikacji dokumentów budowlanych balkonu?
- Jeżeli właścicielem działki jest gmina, a zarządcą drogi zarząd dróg powiatowych, to czy od gminy jako jednostki samorządowej potrzebujemy zgody do wydania decyzji lokalizacyjnej?
- W gminie pasy drogowe są bardzo wąskie i w momencie uzgadniania lokalizacji wjazdu nie wchodzi one bezpośrednio w pas drogowy, a jedynie stykają się na zasadzie granic z działką drogową. Nasz radca prawny stoi na stanowisku, że nie do końca mamy podstawę, aby przymusić inwestora lub właściciela posesji do uzgodnienia z nami wjazdu z uwagi na regulacje k.c. i naruszenia jego prawa własności. Co w tej sytuacji?
- W mieście jest wiele działek, które w odległej przyszłości będą drogami. Jakiś czas temu wpłynął wniosek od mieszkańca, który ma kilka działek położonych kilkaset metrów od ostatnich zabudowań, do których prowadzi droga gruntowa, a dalej jest pas działki o szerokości 3 m i długości 400 m. Wnioskujący chce, abyśmy wycięli drzewa i krzewy w celu zapewnienia dostępu. Jesteśmy jednostką budżetową, ale właścicielem działki jest miasto, nie mamy działki w trwałym zarządzie. Parametry tej działki nie spełniają wymogów. Co zrobić w takiej sytuacji? Czy jako zarządca dróg miejskich mamy obowiązek wykonać takie zadanie? Czy w pierwszej powinien zająć się tym referat miejski?
- Czy firma projektująca farmę fotowoltaiczną może wymusić na gminie podpisanie umowy / porozumienia w sprawie późniejszego podpisania służebności gruntowej w pasie drogi wewnętrznej – chodzi o sieć energetyczną?
- Czy na podstawie umowy użyczenia przy budowie kanalizacji sanitarnej gmina zwolniona jest z opłaty za zajęcie pasa drogowego?
- Jeśli jest droga na gwarancji, to czy musimy zawrzeć jakąś umowę, zarówno z wykonawcą drogi, jak i inwestorem zajęcia pasa drogowego? Jakie stawki opłaty stosować w umowie na zajęcie drogi wewnętrznej?
- Jaki przepis prawny reguluje terminowość umów dot. umieszczenia w drogach wewnętrznych?

- Czy w dalszym ciągu uzgadniać lokalizację ogrodzenia graniczącego z drogą gminną? Co wtedy, gdy ludzie nie przychodzą po uzgodnienie? Co w robić w przypadku, gdy ktoś wybuduje ogrodzenie niezgodnie z warunkami zarządcy drogi?
- W jakich sytuacjach jesteśmy zobligowani do osobistego odbioru robót budowlanych na drodze gminnej

12. Jak uzyskać pozwolenie na sezonowe ogródki i stoiska?

- Określenie zasad obowiązujących przy wydawaniu decyzji na zajęcie pasa drogowego w związku z organizacją sezonowych ogródków gastronomicznych
- Zajęcia pasa drogowego na prawach wyłączności (tj. stoiska handlowe tymczasowe, niebędące obiektami budowlanymi, ogródki przed punktami gastronomicznymi, handel okazjonalny, itp.)
- Uzyskiwanie zezwoleń na zajęcie pasa drogowego pod lokalizację ogródków gastronomicznych
- Co z ogródkami letnimi w restauracjach lub kebabach? Nikt ich nie demontuje na okres zimowy, a wykorzystywane są tylko w okresie letnim. Czy opłaty za zajęcie pasa drogowego powinny być pobierane przez cały rok, czy tylko za okres wykorzystywania zgodnie ze złożonym wnioskiem?
- Ogródki letnie przy lokalach gastronomicznych w centrum miasta na deptaku. Czy wymagana jest czasówka?
- Czy należy wymagać mapy zasadniczej, jeżeli zajęcie pasa drogowego dotyczy ustawienia stoiska lub ogródka gastronomicznego na kilka dni?
- Czy od ogródków należy pobierać podatek od nieruchomości?
- Zawarcie umowy na udostępnienie miejsca w centrum miasta (Stare Miasto) w celu prowadzenia sprzedaży, gastronomii, usług, ustawienia ekspozycji przed sklepowej (wystawki)
- Co z organizacją ruchu na tymczasowe stanowiska, np. sprzedaż kwiatów w pasie drogowym?
- Uzyskiwanie zezwoleń na zajęcie pasa drogowego pod lokalizację punktów handlu obwoźnego, okazjonalnego
- Zajęcie pasa drogowego na stoiska handlowe pod cmentarzem w okresie Wszystkich Świętych (20 października -10 listopada). Wszyscy chcą zająć miejsce pod bramą wejściową na cmentarz. Jak radzić sobie z takimi sytuacjami? Dochodzi do sytuacji, że 2 stycznia są składane wnioski na 1 listopada.
- W styczniu wpływa najwięcej wniosków na umieszczenie w pasie drogowym pawilonów tymczasowych przy cmentarzach. Czy jest jakaś podstawa prawna do rozpatrywania wniosków w określonej kolejności?
- Co w przypadku, gdy ulica jest zamknięta/wyłączona z ruchu drogowego w związku z umieszczeniem stoisk handlowych? Czy wydajemy decyzję na zajęcie pasa drogowego dla stoisk handlowych?

13. Co zrobić z problemem plakatów wyborczych?

- Czy na banery wyborcze (plakaty) przed zajęciem pasa drogowego należy wydać decyzję lokalizacyjną?

Prowadzący:

Michał Iwaniszczuk - podinspektor na stanowisku do spraw zajęcia pasa drogowego i uzgodnień w Departamencie Zarząd Dróg Urzędu Miejskiego w Elblągu.

W pracy na co dzień zajmuję się wszelkimi sprawami dotyczącymi zajęcia pasa drogowego na prawach wyłączności, celem umieszczenia urządzeń i reklam.

Poza tym do moich obowiązków należy również prowadzenie spraw dotyczących prowadzenia robót, umieszczeń, awarii, lokalizacji, uzgodnień, dzierżaw, czy wykorzystania dróg w sposób szczególny.

W czasie swojej pracy na tym stanowisku przygotowałem ponad 2000 decyzji administracyjnych i setki pism, a dzięki licznym kontrolom terenowym wykryłem i usunąłem z pasa drogowego ponad 200 reklam i doprowadziłem do zalegalizowania blisko 200 przypadków ciągłego zajęcia pasa drogowego przez ogrodzenia, czy wiaty. W tajniki wykonywania zawodu wprowadziłem również trójkę współpracowników.

Ukończyłem studia na Uniwersytecie Gdańskim, gdzie uzyskałem tytuł magistra na kierunku Ekonomia ze specjalnością Ekonomia Transportu i Logistyka, studiowałem również Business Administration na Kyungpook National University w Korei Południowej.

Terminy i szkolenia

Data: 18 czerwca 2026 10:00-15:00

Miejsce: Wideoszkolenie

Data: 15 października 2026 10:00-15:00

Miejsce: Wideoszkolenie

Prawa autorskie do niniejszego programu przysługują Private Corporate Consulting Sp. z o.o. Udostępnianie, kopiowanie i przerabianie niniejszego programu bez pisemnej zgody Private Corporate Consulting Sp. z o.o., zagrożone jest odpowiedzialnością karną oraz cywilną